

HRANICE

A

LÁZNĚ TEPLICE n. B.

PRŮVODCE

Nákladem „Záhorské kroniky“ v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.
Tiskem knihtiskárny J. Slovák, spol. s r. o., Kroměříž.

Ant. Fröhlich - M. Fröhlichová - B. Indra:

Hranice
a
lázně Teplice n. B.

Turistický průvodce.

1936

Nákladem »Záhorské kroniky« v Dolním Újezdě u Lipníka n. E.
Tiskem knihtiskárny J. Slovák, spol. s r. o., Kroměříž.

*Věnováno
městské radě a zastupitelstvu
města Hranic.*

Město Hranice.

Lázeňské město Hranice leží v údolí řeky Bečvy (nadm. výška 255 m), mezi výběžky vsatské skupiny Karpat a posledními svahy Oderských hor. Má 1.004 domů a 10.826 obyvatel (podle sčítání z r. 1930).

Jest sídlem okresní správy politické pro soudní okres hranický a lipnický, a těchto úřadů:

Okresního školního výboru, berní správy, berního úřadu, okresního soudu, důchodkové kontroly, evidence katastru, velitelství četnického oddělení, okresního četnického velitelství, notářství, cejchovního úřadu, dvou poštovních úřadů — telegrafní a telefonní spojení na všechny strany, vojenského doplňovacího okresního velitelství a mnoha jiných vojenských velitelství, farního úřadu římskokatolického, farního úřadu českobratrského a stavebního úřadu pro hrazení bystřin a řeky Bečvy.

Důležitá stanice železniční na trati Přerov—Bohumín a východisko místní dráhy Hranice—Vsetín—Trenč. Teplá. Hranice mají dvě nádraží: severní na hlavní trati a městské na místní dráze. Mimo to zastávka v lázních Teplice n. B. a nádraží Černotín je též z části na katastru hranickém.

Silnice: Hlavní tepnou komunikační jest státní silnice Olomouc—Český Těšín, vedoucí Hranicemi z Drahotuš do Bělotína, vedle vojenské akademie, Masaryko-

vou třídou, ulici 28. října, další směr Motošín (odbočka vpravo přes most Bečvy na Zbrašov), na náměstí Svobody (odbočka u fary do Teplic), zatáčí v pravém úhlu do ulice Radnické, Žerotínského náměstí, ul. Jiráskova, náměstí Kramářovo, ulice Zámecká (Svehlova), náměstí Pražákovo. Tu odbočuje vpravo dlážděnou silnicí do ulice Palackého na Bělotín. (Druhá, přímá větev na nádraží, neb na Potštát.) — Okresní silnice: Na Olšovec (Potštát), k Čermotínu (na Valašské Meziříčí), k Ústí (na Kelč), na Opatovice (Bystřice pod Host.) a na Zbrašov.

Hranice náležejí k středomoravskému svazu elektrárenskému a mají veřejné i soukromé osvětlení elektrické vedle osvětlení plynového z městské plynárny.

Celkový pohled na Hranice.

S k o l s t v í české jest velice vyvinuto a zmínky zasluhují tyto vzdělávací ústavy: vojenská akademie, státní reálné gymnázium, státní vyšší škola lesnická, zemská odborná škola hospodářská, odborná škola pro ženská povolání Charlotty G. Masarykové, dvě měšťanské školy, dvě obecné školy a městská hudební škola. Z německých škol je zde obecná a měšťanská.

Důležitá strategická poloha dala městu velitelství 8. divise, velit. 8. polní dělostřel. brigády, vojenskou akademii, pěší pl. 34. Střelce Jana Čapka, děl. pl. 108, odbočku zemské zbrojnice II. v Brně, evidenci koní 8. a stavební odbočku 8. — a tak právem jsou Hranice městem škol a vojska.

D o b r o č i n n é ú s t a v y : Městská veřejná nemocnice, poradna Masarykovy ligy pro léčbu tuberkulosy, poradna matek a kojenců. Okresní péče o mládež, okresní úřad pro bezplatné zprostředkování služeb a práce v okrese hranickém a lipnickém, okresní nemocenská pojišťovna, zemědělská nemocenská pojišťovna a ozdravovna Komenský.

P e n ě z n í ú s t a v y : Městská spořitelna, odbročka Moravské banky, Živnostenská záložna, Kontribučenská záložna, Lidová a zemědělská záložna — odbročka, Spořitelní a záloženský spolek.

P r ú m y s l a o b c h o d : Akciová společnost Ant. Kunz — továrna na vodovody a pumpy, Hellera S. vdova a syn — továrna na soukenné, flanelové a módní zboží, Thonet-Mundus — továrna na kreslicí náčiní (nepracuje), Městská plynárna a vodárna, odbročka Středomor. elektrárny, mechanicko-strojnický závod Karel Helmsner (Hedvika Schneidrová), Hubert Pavelka — dílna želez.

ných konstrukcí, podobně fa. Slimáček, výroba prošívaných příkrývek Karel Seidl, kosmetická laboratoř Miron, Hadaš Josef — autodílna, Zima Josef, autodílna, St. Nitschman, sodovkárna, výroba šumivých nápojů a ovoocných šťáv, cihelna Josef Groda a Josef Czeike, kamennolom a vápenka Skalka, Kopečný Karel, kamennolom, píly: Osvald Losert — parní pila, Čihalova elektromy, píly: Kratochvíl, Ležák a Váňa, knihtiskovní pila, 3 mlýny: Kratochvíl, Ležák a Váňa, knihtiskovny: Družstvo knihtiskárny a knihtiskárna »Snaha«, závody hudebními nástroji: Vincenc Gardavský a Josef Jaroš, zasilatelské sukná Mořic Baar a Frant. Tugendlieb, hospodářské družstvo, rolnické mlékařské družstvo, dělnický konsum, Svěpomoc a Obchodní zádruha.

Ostatní průmysl jest zastoupen všemi druhy řemesel, obchod pak závody pro prodej všeho zboží.

S t a v e b n í k a n c e l á r e : Ing. Alois Jambor, Vladimír Hudec, Josef Vostřez, Valentin Kopecký, Hynek Petřík, Eduard Nelhiebel a Jos. Ernest.

T e c h n i c k á k a n c e l á r pro práce zeměřické: Ing. Frant. Kýbl, pro práce lesní: Ing. Fránek.

L é k a ř i : MUDr. Zdenko Štekl, MUDr. František Sajdák, MUDr. Artur Glück, MUDr. Fr. Pavlas, MUDr. Pozdilek, MUDr. Ant. Rosík, MUDr. Jan Schönbeck, MUDr. J. Heider, MUDr. Štěp. Pollachová, primář nemocnice MUDr. Slováček, MUDr. Miroslav Kolovrat, MUDr. Roháč a v lázních Teplicích n. B. MUDr. O. Stern.

Z u b n í l é k a ř i : MUDr. Emil Čermák a MUDr. František Minařík. Dentista Miloš Chválek.

Z v ě r o l é k a ř i : J. Dohnal, okresní zvěrolékař, Antonín Vavrouch, městský zvěrolékař a Kráčmar Josef, podplukovník v. v.

L é k á r n y : Městská lékárna, »U zlatého lva« (Kriegelsteinova).

D r o g e r i e : Lipert Josef (»U anděla strážného«), Theodor Jureček (»U černého psa«), Josef Kaštovský.

A d v o k á t n í k a n c e l á r e : JUDr. Josef Mazanec, JUDr. Jakub Zlámal, JUDr. Ludvík Weinberg, JUDr. Frank Bruno, JUDr. Benisch Otto.

K n i h k u p c i — p a p í r n í c i : Dominik Gabriel, Vladimír Bouda, Alois Schützer.

F o t o g r a f o v é : Karel Zaoral, František Fanta, Grimm, Vichera.

H o t e l y : Brno, Moravia, Tunel (Olympia), Slavia, Černý orel, Litovel, Skřídlo Josef — Motošín, Spolkový hotel, Koruna, p e n s i o n y : Praha, Vlasta, Zátiší, dětský pens. MUDr. Pollachové.

R e s t a u r a c e : Kučíkova, Skřídlo Leopold, Tunel (při sokol. kině), nádražní restaurace, Pernerova, Dělnický dům, Kufr a j.

L e t n í r e s t a u r a c e : Nová Střelnice »u Benešů«, Stará střelnice (Ant. Vlodek), Kožušníček »Zátiší«.

K a v á r n a : Beseda (i restaurace).

V i n á r n y a c u k r á r n y : Josef Suchánek, Bruno Lovák, Maudr, Franta Stejskal — vinárna (Kufr), Richard Blaschke — cukrárna.

T o v. výroba likérů a lihovin: Ant. Bartek, L. Fischer, továrna na likéry Abr. Wolf.

Zasílatelství a doprava nábytku: Jos. Grohsa
syn. Jos. Boráň.

Kin a zvuková: »Olympia« a »Universum«.
Studentská nočlehárna KČT. v sokolovně.

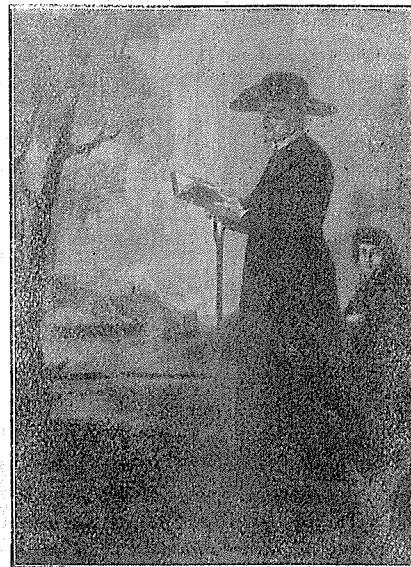
Informace pro turisty v Moravské bance — pokladník p. účetní Nop, případně na obecním úřadě.

Stručné dějiny města.

Mezi nejkrásnější města moravská směle řadíme lázeňské město Hramice, jehož romantičnost a přírodní krása jeho okolí jistě uspokojí i nejnáročnějšího turistu neb lázeňského hosta — milovníka přírody. — Město leží v malebném údolí řeky Bečvy, ověnčeném polokruhem hor a lesů, na jihu karpatských výběžků, na severu posledních výběžků Oderských hor.

Počátky města sahají do druhé polovice XII. století, kdy do zdejší krajiny přišel poustevník Jurik, člen benediktinského kláštera rajhradského, který sdružil roztroušené obyvatelstvo, založil osadu Hranice. Krajina kol řeky Bečvy dlouho před založením osady nebyla však liduprázdná, ba stopy prvotního jejího osídlení vedou nás až do doby diluviaální. Nedaleká Moravská brána, již procházela důležitá obchodní cesta od Dunaje a Moravy dále na sever k Odře a Baltu, přispěla v poz-

dějších dobách nemálo k tomu, že se obyvatelé početněji a trvale v její blízkosti usazovali. Proto, když ve XII.

Jurík dle obrazu v Rajhradě.

století do zdejší krajiny přišel mnich Jurik, našel již doshi příhodné podmínky k založení osady.

Údělný kníže olomoucký Bedřich daroval r. 1169 se souhlasem svého otce, českého krále Vladislava r a j- h r a d s k é m u k l á š t e r u v e s, která se zvala obec Hranice (latinsky locus Granice). Učinil tak na prosbu

poustevníka Juríka. V majetku benediktinů rajhradských udržely se Hranice jen na padesát let, do první polovice XIII. století, kdy moravský markrabí Vladislav odnal obec s celým krajem benediktinům rajhradským a daroval ji premonstrátům na Hradisku u Olomouce. I tehdy ještě byly Hranice pouhý locus, ves, jak se uvádí ještě v r. 1222.

R. 1251 povýšil moravský markrabě Přemysl Hranice na město (civitas) a daroval mu středu za týdenní trh. Opat hradiského kláštera Budiš dal r. 1276 město, které se latinsky zove Alba ecclesia, to jest Bílý kostel, s pozemky a přilehlým lesem Thamonovi fojtovi, který měl les vymýt a osadit. Obyvatelé města jmenují se cives neboli měšťané.

Václav, český král a moravský markrabě, dovolil r. 1284 na prosbu hradiského opata Budiše, aby město Hranice bylo opevněno zdmi, valy, branami a příkopy, což bylo provedeno až za jeho nástupce, opata Chvalka. V té době město nadáno bylo prvními výsadami. V následujících stoletích město naleží sice klášteru hradiskému, bylo však několikrát zastaveno různým držitelem.

Ve druhé polovině XIII. století vznikl půdorys města, který vidíme názorně na plánu města Hranic z r. 1745, chovaném v hranickém městském museu. Je to původní a starý pravoúhlý půdorys středověkého města. Náměstí je obdélníkové. Z něho vybíhají ulice pod pravými úhly. Půdorys starého, to jest dnešního vnitřního města, je oválný. Na několika stranách jsou okružní ulice hradební. K tomuto hrazenému starému jádru města připojily se později postupně předměstské části, které vznikly

ještě v předhusitské době. Středem města bylo náměstí, tržiště, kdež se konaly trhy. Chrám byl stranou náměstí. Z okolnosti, že už r. 1276 jsou zvány Hranice latinským názvem Alba ecclesia, možno dovozovat, že v Hranicích byl zděný kostel, že vynikal a svítil v celém obrazu města bělostí svého zdiva a že proto Hranice byly nazvány Bílým kostelem. Na náměstí stálo fojtství (rychta), později rathouz, dnešní radnice.

Ve druhé polovině XIII. století dostalo město také městský znak: obraz sv. Štěpána s kameny v pravici a s mučednickou palmou v levici, po stranách český lev a moravská orlice.

R. 1398 zastavil moravský markrabě Jošt město Hranice s tvrzí Mikuláši Tunkelovi za 400 kop grošů. Při tom se po prvé vyskytuje německý název Weissenkirchen, což je pouhý překlad z latinského názvu Alba ecclesia. Tehdy dovídáme se také o tvrzi neboli zámku v Hranicích.

Před husitskými válkami byly Hranice r. 1411 Benešem, opatem premonstrátského kláštera Hradistě u Olomouce, vykoupeny z cizí zástavy pro hradiský klášter. Ale na počátku r. 1431 je pánum Hranic Jan z Cimburka a na Tovačově, předák husitské strany na Moravě a pozdější zemský hejtman. V té době několik biskupských manů z drobné okolní šlechty, kteří v Hranicích bydlili ve svých vlastních domech, psalo se podle Hranic.

Jan Tovačovský z Cimburka potvrdil Hranickým jejich staré výsady a držel Hranice až do své smrti do r. 1464, tedy 33 roky. On rozmniožil znak města Hranic svým rodovým znakem, který je umístěn v hranickém znaku

u nohou sv. Štěpána. Jsou to na štítě příčné pásy s dvojstranným cimbuřím, z nichž stala se později šachovnice. Takto rozmnožený městský znak a pečeť podržely Hranice až do r. 1629. Za pana Tovačovského, který byl horlivým utrakovistou, kališníkem, ovládla strana podoboží v Hranicích farní kostel, faru a správu města.

Po smrti Jana z Cimburka r. 1464, byly Hranice zastaveny jeho staršímu synovi Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka, autoru proslulé knihy Tovačovské, který je po 6 letech r. 1470 postoupil Albrechtiovi Kostkovi z Postupic, jenž již r. 1467 získal od Voka ze Sovince a jeho synů hrad Helfštějn, město Lipník a řadu vsí. R. 1475 dal pan Kostka list od Ctibora z Cimburka na zámek a město Hranice Vilémovi a Janovi z Pernstejna, kteří tehdy současně od něho získali i panství Přerov a hrad Helfštějn s příslušenstvím, ale došlo k nesnázím. R. 1475 ujal se Hranic Jan Bělík z Kornic. Teprve r. 1480 potvrdil král Matyáš Vilémovi z Pernstejna zápis o převzetí města Hranic se vším zbožím k tomu příslušným od Albrechta z Postupic. Již r. 1476 koupil Vilém z Pernštejna, nejvyšší komorník eudy brněnské, část zboží drahotušského, takže páni z Pernstejna měli ve své moci Pobečví od Přerova až po Hranice. Vilém byl synem Jana z Pernstejna.

Pod ochranou a přízní pána Tovačovských z Cimburka a později za pana Viléma z Pernstejna zámožnost města vzrostla a město nabývá privilejí a pozemků. V jeho zdech vyrůstá i vnitřní byt městský, rozmnožuje se inventář dřevěných a zděných domů, i počet dvorů a mlýnů na předměstí a šlechtických usedlích. Hranice přešly de-

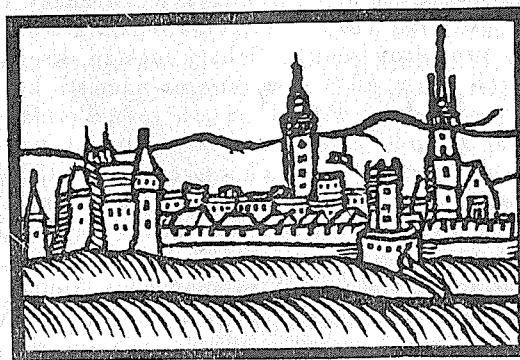
finitivně z majetku klášterního do rukou světských v držení rodu pánů z Pernstejna. Tak počátkem XVI. století vstupují do své zlaté doby se svými četnými uměleckými památkami ve městě, z nichž bohužel málo se nám dochovalo. V této době město hospodářsky zkvétalo, rovněž řemesla (hlavně soukenictví) a obchod byly na výši.

Vilém z Pernstejna daroval Hranicím poplatek za les Drahotuch, později ještě dvoje pastviny a vzdal se práva míti ve městě a v okolních vesnicích nálev vína. Tehdy město bylo většinou kališnické. Kališníci měli faru i všechny kostely.

Po smrti Vilémově přešly Hranice, Drahotuše i Helfštýn do rukou jeho syna Jana z Pernstejna (1520—1548). Za něho Hranice byly v skutečném blahobytu. Tenkráte bydlelo ve městě mnoho rodin šlechtických. Je veliká škoda, že se nezachovaly jejich znaky na domech. R. 1514 dal Jan z Pernstejna malou a sešlou tvrz rozšířit v prostorný zámek. Bohatý měšťan, krejčí Skřítek daroval obci r. 1544 svůj dům na náměstí, který byl proměněn na radnici. Portál má erb rodu Pernstejnů.

R. 1548 koupil Hranice s mnoha jinými panstvími Václav Haugvic z Biskupic (1548—1553). Vedle kališníků vzmáhají se v městě Bratří, chráněni i novými pány. Prodejem přešly Hranice v držení Jana Kropáče z Nevedomí (1553—1572), jenž pocházel z prastarého rodu. Měl za manželku Annu, dceru Jetřicha z Kunovic a po její smrti Veroniku z Leskovce. Jan Kropáč upravil zámek a zařídil jako své sídlo. Od téhož Kropáče pocházejí památné kameny s erby, jež se nalézají v ohrazení zdi před hlavní branou zámeckou. Za

časů Kropáče bylo v městě 134 usedlých, na předměstí 176 občanů. Správcem zdejšího zboru bratrského byl tehdy Jiřík Strejc, známý překladatel Žalmů. V Hranicích narodili se dva vynikající spisovateli bratrskí té doby, Adam Šturm a Daniel Strejc — Vetter. Nejlepší ochránce a příznivce dostal zbor hranický v jediné pozůstalé dědiče rodu Kropáčů, své souvérce Anně Kropáčové z Nevědomí (1572—1573), která se provdala za pana Jana z Kunovic (1573—1579) a po jeho smrti za Jana mladšího ze Žerotína (1580—1588). V té době měli Bratří u Veličky svůj zbor (nyní kostel českobratrský), měli i školu, špitál, hřbitov a byli osvobozeni od poplatků a povinností, i pole, louky a zahrady jejich prohlásila Anna za svobodné a povolila jim provozovat jakákoli řemesla, což i Jan mladší ze

Pohled na Hranice z r. 1593.

Žerotína r. 1584 potvrdil a daroval ještě kus pole ke zboru bratrskému a povolil jiné výhody.

Po smrti Anny Kropáčky, postoupila její dcera Anna Marie roku 1592 svůj podíl na Hranicích a Vizovicích svému bratu Janu Jetřichu z Kunovic (1595—1600), synu prvního manžela Anny Kropáčové Jana z Kunovic. Ten pak vyměnil Hranice a Drahotuše za panství Světlou a náhradu 17.000 mor. zlatých svému švagrovi Zdeňku Žampachu z Potenštýna (1600—1609). Bratřím a vůbec nekatolíkům přáli i tito majitelé a je podporovali. R. 1609 koupil celé panství za 175.000 mor. zlatých Karl Berger z Bergu (1609—1612). On i jeho manželka Katerina Onšická z Bělkovic a na Ořešově byli hranickému zboru obzvláště nakloněni a ještě r. 1612 je bohatými výsadami nadali. Téhož roku stal se držitelem města Václav Mol z Modřelic (1612—1620), který zařídil si zámek s nevidanou nádherou. Pán tento se činně zúčastnil povstání proti císaři. Po nešťastné bitvě bělohorské byl mu statek hranický a drahotušský zabaven a on v Olomouci uvězněn, kdež ve vězení zemřel.

Císař Ferdinand II. udělil 16. dubna 1622 Hranice s renesančním zámkem a s nimi celé panství i okolní Drahotuše, Lipník s hradem Helfštýnem jako odměnu kardinálu Františku knížeti z Dietrichstejna a biskupu olomouckému. Město bylo zbaveno svých výsad a obyvatelstvo donuceno zříci se svého vyznání a přijati katolictví. Měšťané, většinou již protestanti, slibili novému pánu z přinucení věrnost a obrácení se k víře katolické, ale již za války dánské, když se r. 1626 k městu přiblížil s vojskem generál Mansfeld, jenž válčil proti ci-

saři, spojili se s nepřítelem. Když však odtáhl, přišlo vojsko císařské ztrestat město. Po zoufalé obraně, pod vedením fojta z Bělotína, město se vzdalo a neštastný vůdce Hranicanů skočil se zámecké věže do příkopu, aby se živý nedostal do rukou císařských. Měšťané museli složit pokutu 1.000 dukátů a všechny zbylé výsady města byly zrušeny. Primátor města Adam Burkeš a domnělí strůjcové rebelie potrestání smrtí, jiní vězením a pokutami.

František z Dietrichštejna zemřel 19. září 1636 ve věku 67 let. Po něm převzal veškeren majetek syn jeho bratra Zikmunda Maxmiliána (1636–1655), který dosáhl od císaře Ferdinanda II. dědičnou hodnost knížete říšského. Měšťané nekatolíci za války třicetileté opouštěli své domy a utíkali z města, poněvadž nechtěli zraditi víry svých otců. Avšak i rodiny katolické prchaly před blížícími se Švédy. Hranice trpely častokrát jak od vojsk císařských, tak i od nepřátelských.

Válkou třicetiletou zničen byl blahobyt města a město upadá. Menší šlechta, v Hranicích usedlá, musela se z města i ze země vystěhovat, když se nechtěla vrátit ke katolické víře. V městě rádil mor, město sužovaly císařské posádky, vymáhány vojenské kontribuce, takže zchudlo a bylo po válce z velké části pusté. Město se úplně pokatoličtilo, dostalo zpět staré výsady, ale z útrap válečných se vzpamatovalo teprve koncem století.

Po Maximiliánovi zdědil panství hranické jeho syn Ferdinand (1655–1698), za kterého roku 1680 zruřil hrozný mor po celé zemi. Leopoldem z Dietrichštejna (1688–1708) vymřela r. 1708 pravá linie rodu a dědictví ujal se z poboční linie Valter Xaver (1708–1738), po něm pak Karel z D. (1738–

1781), jenž pro nemoc předal panství svému synovi Janu Karloví (1781–1808). Za něho stavěla se Hranicemi císařská silnice od Drahotuš k Bělotínu. Po smrti Jana Karla, převzal panství jeho syn František Josef (1808–1854); v ten čas opět zuřila v Hranicích cholera. R. 1843 začala se stavěti železnice (dříve severní dráha Ferdinandova, dnes státní dráha). Od r. 1854 vlastnil panství Josef z Dietrichštejna, který r. 1858 zemřel. Byl poslední mužskou ratolestí toho rodu a zůstaly po něm čtyři dcery, mezi něž byl teprve r. 1862 majetek rozdělen.

V držení rodu knížat z Dietrichštejnů se udržely Hranice od r. 1622 až do minulého století, kdy zrušeno bylo poddanství. Panství hranické zůstalo nadále této rodině.

Zdědila je kněžna Gabriela provdaná za knížete Alfreda z Hatzfeld-Wildenburku.

Městský znak byl za knížete Františka z Dietrichštejna r. 1629 rozšířen o dva vinařské nože vzhůru postavené a konci ohnutými ven obrácené a o knížecí korunu, která je vysoko nad hlavou sv. Štěpána. Nože jsou po stranách koruny. Od té doby se znak již neměnil.

Hranice byly od svého založení českými. Obecní úřední knihy, které jsou dochovány v městském archivu, nás o tom přesvědčují. R. 1756 narodil se v Hranicích jeden z prvních našich národních buditelů, vojenský lékař Josef Heřman Agapit Galláš, který zde žil od r. 1791 až do své smrti r. 1840 na odpočinku. V době národního probuzení náležely Hranice mezi uvědomělá města moravská.

Tvárnost města se změnila. S katolictvím nastupuje kultura baroková, která už koncem XVII. století vtiškla

městu svůj ráz po jeho opětné výstavě, hlavně však po velkých požárech v r. 1724 a 1767. Uprostřed hlavního náměstí postaven rovněž v barokovém slohu v polovici XVIII. věku farní chrám, místo sešlého gotického chrámu na malém náměstí u fary. V té době vybudována byla

Znak města Hranic.

i půvabná baroková kaple sv. Peregrina v lázních Teplých.
R. 1783 přeložen c. k. krajský úřad přerovský do Hra-

nic a tak město stalo se středem kraje. Proraženy byly

těsné hradby města a město novými stavbami se rozšířovalo, k čemuž přispěla i stavba císařské silnice a později i železniční tratě.

Když v druhé polovici XIX. století zřízeny německé vojenské výchovné ústavy a zřízeno německé gymnázium, učiněn počátek poněmčování města. Rovněž zřízena německá měšťanská škola, něm. obecná škola rozšířena na pětitřídní a k posílení němectví přeložena r. 1896 německá lesnická škola ze Sovince do Hranic. Již r. 1885 přechází radnice do rukou německé menšiny a trvalo to pak téměř celé dvacetiletí, než se opět podařilo dobýt vlády do rukou české většiny. V čele stál dr. František Šromota. Po velkých bojích s německou nadvládou na radnici, kterýžto zápas je popsán obsírně v Bartovského knize »Hranice«, nabyla Češi na radnici zase většiny a r. 1903 zvolen byl dr. Frant. Šromota starostou města.

Za světové války byly Hranice jedinou velkou kasárnou a nemocnicí. Nově vystavěné vojenské mauzoleum na hřbitově je výkříčníkem těchto válečných hráz.

28. říjnem 1918 nastala nová doba i Hranicím, jež v poslední době vzrostly na město s více než 11 tisíci obyvatel, vzrostla i rozloha města o nové čtvrti.

Procházka městem.

Hranice mají dvě nádraží, severní a městské. Severní leží na trati Přerov—Bohumín. Městské na dráze Hranice—Vsetín—Trenč. Teplá. Do lázní Teplic přesedá se na

severním na vlak ke Vsetínu. Městské nádraží je první stanici této trati, Teplice druhou (zastávka). Od severního nádraží jezdí do města i do Teplic autobusy.

Před nádražní budovou umístěná velká orientační tabule s plánem celého okolí je pro turistu nejspolehlitějším prvním informátorem.

Do města dostaneme se širokou, dlážděnou silnicí, minem rozsáhlá, moderní kasárna plukovníka Ševce děl. pl. 103 a brzy jsme již mezi prvními novostavbami nové čtvrti hranické.

Na rozcestí zatáčí dlážděná silnice kol hotelu Slavia do široké, dlouhé třídy Wilsonovy, druhá větev vede k železničnímu viaduktu.

Hned na počátku Wilsonovy třídy po pravé straně leží bývalý panský Horní dvůr, v nynější podobě z XVIII. stol., s erbem Dietrichstejnů na štítě budovy.

Již odtud vidíme kus dále na levé straně výstavný palác Kunzovy továrny, postavený v napodobeném slohu barokním. Továrna, zařízená na výrobu vodovodů a pump, založena r. 1885 Ant. Kunzem. Od r. 1912 je majetkem akc. společnosti. Vyrábí veškerá čerpadla a vodotěžné stroje. Její výrobky najdeme po celé republice a jméno firmy je dobře známo i za hranicemi.

Na téže straně kus dále druhá je ulice Světlíkova, nazvaná tak podle dvora šlechtické rodiny Světlíků z Gzesu, v ní ležícího. Dvůr patřil do pol. XVII. stol. rodu Láryšů z Načislavic. Po nich drželi jej Světlíkové, kteří v XVIII. stol. dvůr prodali držiteli panství knížeti Dietrich. Štejnovi. Ten zřídil v něm r. 1783 keramickou továrnu; trvala do r. 1805. Poznávací značka hranické keramiky je DW s letopočtem a dnes je hledaným objektem sběratele.

ratelským. Ukázek hranické keramiky všimněme si v městském museu.

Světlíkovou ulicí dostaneme se k městské plynárně, založené r. 1904, s parními a vanovými lázněmi. K výrobě plynu z uhlí slouží dvě pece. Průměr roční výroby plynu v posledních letech pohybuje se kol 500.000 m³.

Wilsonova ulice mne dále budovy měšťanských a obecných škol a rozšířuje se v Pražákově náměstí, jež po pravé straně tvořeno je budovami poštovního a telegrafního úřadu a četnictva, hotelu Moravia a Černý orel se zvukovým kinem Universum.

Ulicí Palackého proti Moravii ležící (státní silnice na Nový Jičín) přijdeme k čsl. reál. gymnasiu, původně německému, kol židovského hřbitova s mnoha starými zajímavými náhrobky.

Na Pražákově náměstí všimněme si barokní sochy sv. Jana Nepomuckého z r. 1720.

Dlážděná silnice Wilsonovy třídy ústí do ulice Zámecké (Švehlovy), před níž stávala za dob opevnění mohutná Horní brána, ztužená dvěma baštami. Vše před ní bylo předměstím a tu vcházíme teprve do vlastního města.

Ulice Zámecká tvořena je po pravé straně cele budovami, jež patřily k zámku a pak zámek samým. Přechází v menší náměstí Kramářovo.

Severní strana tohoto náměstí je uzavřena průčelím zámku s vysokou věží. Druhá věž, která stála v protějším rohu budovy, byla zbořena r. 1829, jelikož byla puklá. Zámek má na padesát pokojů, a je to stará stavba. Původně stála tu jen malá tvrz, kterou r. 1514 Jan z Pernštýna (Hranice byly městem poddanským) přestavěl

a rozšířil v prostornější zámek. Nynější podoba zámku je však z doby ještě pozdější. Hodně byl opravován za J. Kropáče z Nevědomí (1553—1572) i později, hlavně za Václava Mola z Modřelic (1612—1620), po němž připadl Dietrichštejnům. Z větší části je vystavěn v jednoduchém slohu renesančním. Dnes jsou v něm umístěny některé úřady státní, zejména okresní polit. správa a též úřady panství.

Na zdi vlevo od přední brány jsou kamenné desky z XVI. stol., jež pocházejí z rozbořené Horní brány, s erby Jana Kropáče z Nevědomí (tři lilia na hůlkách), jeho žen Veroniky Leskovecké (dvě senné vidle křížem přeložené) a Anny z Kunovic (popruh pokosem a na něm dva poloviční jeleni).

Nad průjezdní branou ohradní zdi jsou dva malé znaky. Levý Václava Mole z Modřelic (tři růže vedle sebe a pod tím šachovnice do dvou třetin štítu), pravý je Dietrichštejnů (dva nože).

Renesanční portál zámku z počátku XVII. stol. umělecky v kamenu provedený jest zdoben erbem posledního předbělohorského držitele města, pana Václava Mola, který naposled zámek ve větší míře přestavoval a upravoval, a znakem jeho manželky. Oba erby jsou, bohužel, dnes již nečitelné, i portál velmi trpí. Zámek zdoben byl kdysi kamennými oblouky s erby rodu Kropáčova, erbovním vývodem, jež v minulém století byly zničeny.

Sirokým zámeckým podjezdem dostaneme se na obdélníkové nádvoří, zdobené kol dokola trojitou řadou arkád na sobě postavených. Prostory mezi oblouky jsou dnes zazděny, čímž vzhled dvora nemálo utrpěl. Místnosti zámku nejsou přístupné.

Branou v severní straně nádvoří a klenutým podjezdem přišli bychom na dvůr, ohrazený bývalými hospo-

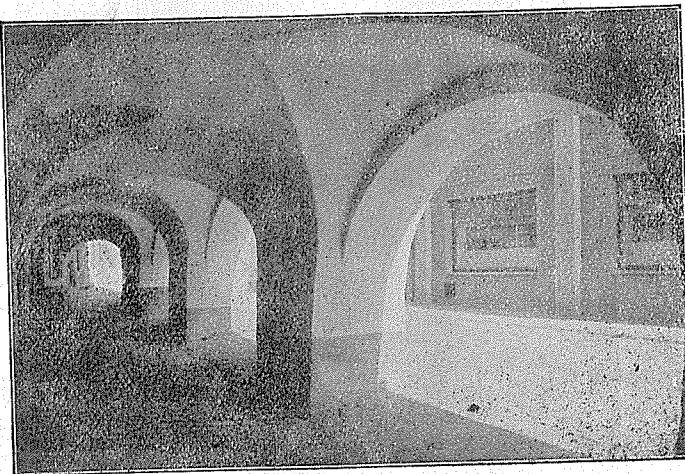
Portál zámku.

dářskými budovami zámku, s bývalým knížecím pivovarem. Tato hospodářská část je zbytkem starého zámku. Vraťme se však na Kramářovo náměstí.

Proti zámku leží Spolkový hotel v místech starého panského domu pana Adama Šťastného Žampacha z Po-

tenštýna, který pro svoji účast na stavovském povstání byl zde r. 1621 jat, uvězněn v Olomouci a tam zemřel.

Při domě Kontribučenské záložny upoutá pozornost černý, kamený kvádr u pilíře prvního oblouku loubí. Je to zbylý svědek hranického hrdelního práva. Nad kvádrem visívalo hrdelné pouto, za něž připoutávání zločinci k mučení.

Podloubí Židovské ulice.

Z náměstí vybíhají dvě ulice: Židovská a Jiráskova. Oběma dostaneme se na Žerotímovu náměstí. Ulice Židovská, bývalé ghetto, ještě před několika lety byla ve-

lice malebná svými podloubími a typickými nahrbenými domky. Dnes je v ní městská hudební škola a je z ní též vchod do židovského templu, postaveného na hradbách.

Ulice Jiráskova, lemovaná zachovalým podloubím, je více frekventovaná. Asi uprostřed je typická středověká ulička, jež vedla na hradby.

Obdélníkové náměstí Žerotínova je středem starého města. Uprostřed stojí barokní farní chrám katolický »Stětí sv. Jana Křtitele«, vystavěný v letech 1754—63. podle plánů brněnského architekta Fr. Ant. Grimmá, s kryptou a dvěma starými zvony z XV. stol. Hlavní oltární obraz Stětí sv. Jana Křtitele z r. 1762 je dílem brněnského barokního malíře Jana Sterna († 1775), od něhož pocházejí i obrazy Umírající sv. Josef, a nad ním Sv. Michal. Od jihlavského dvorního malíře Jana Steinera († 1792) pochází oltární obraz sv. Jana Nepomuckého, a vrchní Sv. Kateřina Sen., obraz Křest P. Ježíše v Jordáně nad křtitelnicí, Utrpení Kristovo a menší, Kající David. Olomoucký malíř Josef Pilz maloval Svatou rodinu, a nad tím obraz sv. Jiří. Na oltáři sv. Josefa jsou ve skleněné rakvi uloženy ostatky sv. Theodora mučedníka, k nimž rezbářskou práci konal Josef Galláš, otec známého buditele, zdejšího rodáka J. H. A. Galláše, od něhož pochází i velký, v kamenu tesaný znak Dietrichstejský ve štítu chrámového průčelí. V poboční kapli je zajímavý obraz Marie Bolestné s českým nápisem, oznamujícím, že jej dal r. 1658 malovati uroz. a stat. rytíř pan Bohuslav Norbert Šmerhovský z Lidkovic a na svobodném dvoře při městě Hranicích bydlící. Klečící postavy s erby jsou Šmerhovský a jeho manželka.

Před vchodem do chrámu je v dlažbě vyznačeno místo,

kde byli 16. října 1627 mečem trestáni měšťané, proviníši se v t. zv. rebelii mansfeldské, za to, že město otev-

Žerotínovo náměstí.

řelo brány nepříteli a spojilo se s ním. Z nešťastníků připomeneme aspoň hranického primátora Adama Burkeše a Lukáše Kremze. I dva hoši byli střati, jeden, že radil vyhodit zámek do povětrí, aby se nedostal císařskému vojsku do rukou, a druhý, že zastřelil vyjednávajícího císařského trubače. Vůdci venkovského odboje byli týž den popravováni před Horní branou.

Tehdy ovšem mělo náměstí zcela jinou podobu. Nedaleko místa v dlažbě vyznačeného, stál kamenný pranýř,

opatřený železnými kruhy, a poblíž něho dřevěná otáčivá klec pro vdané ženy, provinilé z cizoložství. U pranýře připoutáváni byli provinilci pro potupu i k mrskání. Od tut vycházely i popravní průvody, jež se braly ulicí Jiřáskou, Zámeckou za Horní branu a dále ulicí Palackého k popravišti u jičínské silnice. Průvody zastavovaly se u kamenného kvádu na náměstí Kramářově a u popelného kvádu před Horní branou.

Náměstí lemovaná bylo celé podloubími, jež zabíhalo i do přilehlých ulic. V právovárených domech bydleli nejbohatší měšťané a mnohé z nich patřily šlechticům. Tak byly tu domy Chorynských z Ledské, Pražmů z Bílkova, Žerotínů, Bruntálských z Vrbna, Oprsálů z Jetřichovic, Posadovských, Kravařských ze Šlevic, Žernoských, Šmerhovských z Lidkovic, Tamfeldů a j., z nichž mnozí měli dvory na předměstí neb v okolí. Jejich domy byly zdobeny uměleckými portály, kamennými erby, některé měly sgrafitovou výzdobu celého průčelí neb reliéfních tabulí s biblickými výjevy (na př. domy Žerotinský a Posadovský) — všechny tyto umělecké poklady byly v pozdějších stoletích bohužel zničeny.

Na severní straně náměstí stojí před nedávno přestavěným domem fy. Baťa s kavárna »Beseda« Mariánský sloup z r. 1729. Vedlejší budova Městské spořitelny tvoří již roh ulice Židovské.

Na západní straně náměstí hotel Brno, někdy panský dům Petřvaldských a Semoradských ze Semoře. Erb nad vchodem zazděn sem později.

Na jižní straně náměstí je radnice s vysokou čtyřbokou věží s ochozem. Kamenný portál radniční (nyní vchod do strážnice) umělecky provedený, pochází z r. 1544, a zdo-

bí jej podobizna s jménem měšťana Skřítka. Nad tím nápis Verbum Domini manet in aeternum (Slovo Páně zůstane na věky), po stranách erb Pernštýnů, tehdejších držitelů města (zubří hlava) a erb městský: sv. Štěpán, pod ním erb Čimburků a znaky zemské. Nynější znak městský je ještě doplněn dvěma noži a knížecí korunou, jež přidal kardinál Dietrichstejn r. 1629. Portál jest dílem dosud nezjištěného mistra M. B.

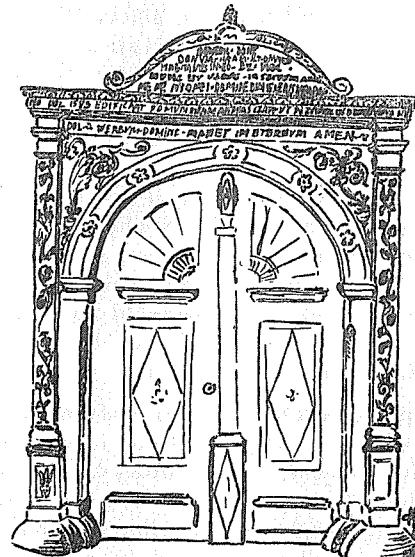
Podle tradice daroval krejčí Skřítek svůj dům městu na radnici, resp. na její rozšíření. Radnice s dřevěnou věží a rathouzním zvonkem je však doložena už počátkem XVI. stol. Měšťan Skřítek byl snad r. 1544 v čele města a jen proto umístěna jeho podobizna na portále.

V radnici jsou umístěny městské úřady. V přízemí býv. zasedací síň radniční (dnes čítárna) má krásnou hvězdovou klenbu. Z kamenného sloupu uprostřed místnosti stojícího, vybíhá gotické zebroví stropu. Budova pochází z počátku XVI. stol., jak dokazuje letopočet 1528 pod pěrňeho pilíře. S radniční věže, veřejně přístupné, je pěkný pohled na město i rozhled po širokém okolí.

Druhý roh téže strany náměstí tvoří fil. Moravské banky. Starobylá tato budova byla v r. 1935 značně přestavěna; náležela někdy rodu z Pernštýna a později, spojena se sousedním domem Posadovským, stala se sídlem krajského úřadu přerovského kraje, který byl do Hranic přeložen r. 1783 z Olomouce.

Radnice zabílá svým křídlem do ulice Radnické, již s druhé strany vroubí podloubí domů. Hned proti radnici první dům s podloubím je dům Čaputovský s kamenným portálem a latinským nápisem. Vystavěl jej r. 1583 bohatý, uměnímilovný měšťan hranický Ondřej Čaputa,

původem z Žiwce v Polsku, jemuž náležel i předměstský dvůr, podnes Čaputův zvaný. Tohoto Čaputy zmocnila

Portál Čaputova domu.

se lidová tradice a udělala z něj českého šlechtice, mučedníka za víru bratrskou ztrativšího hrdlo, jemuž bylo vše zkoništěno, ačkoliv Čaputa dlouho před Bílou horou již nežil a zemřel bezdětek. Nápis renesančního portálu jeho domu zní: Benedic, Domine, domum istam et omnes habitantes in ea et hoc nunc et usque in saeculum, amen. Memento mei, Domine, dum veneris in para-

disum. Anno Domini 1583 aedificavit domum istam Andreas Czaputa de Zywiec in benedictione Domini. Verbum Domini manet in aeternum, amen. (Požehnej, Pane, tento dům a všechny v něm přebývající nyní a až na věky, amen. Pamatuj na mne, Pane, až přijdeš do ráje. Léta Páně 1583 vystavěl tento dům Ondřej Čaputa ze Žiwce s požehnáním Hospodinovým. Slovo Páně zůstane na věky, amen.)

Uprostřed ulice vedle radnice je sokolské kino Olympia. Ulice ústí na menší náměstí Svobody, na němž stával původní gotický farní chrám s farou a hřbitovem. Před Bílou horou byl chrám v držení evangelíků, kteří měli i faru, někdy kališnické. Po vystavění nového kostela na velkém náměstí, byl tento starý, neveliký kostel stržen. Jedině fara tu zůstala.

Jižní a západní strana náměstí uzavřena je budovou staré obecné školy, v níž je umístěno i městské museum. (Klíč u školníka obecné školy.) Sbírky zabírají čtyři velké místnosti s oddělením průmyslovým, prehistorie, přírodním, živočištva, národopisu, pěknou sbírkou porculánu, majoliky a skla. Velkou část zabírají také písemnosti, tisky staré i obrozeneské, rukopisy a památky buditele J. H. A. Gallase (1756—1840), pečetě cechovní, městské listiny a privilegia.

Ulice Radnická větví se na náměstí Svobody v ulici 28. října a ulici Farní, která ústí do ulice Svatoplukovy, vycházející z Žerotínova náměstí a pokračující ulicí Teplickou.

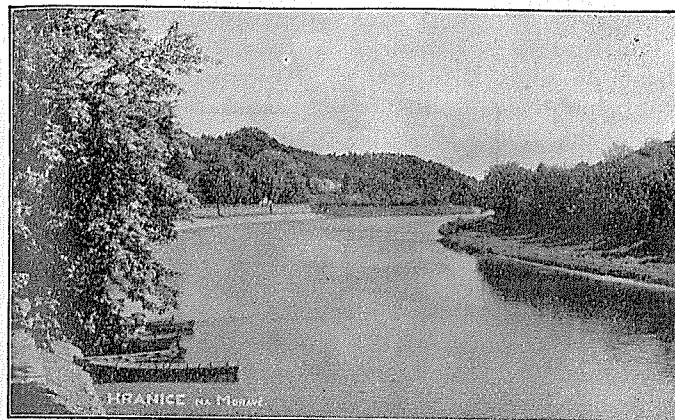
Proti Farní ulici v úzké hradební uličce Na náspech bývaly městské lázně, výše katovna a šerhovna v uličce

Růžové, jejíž jméno napovídá i ostatní její tehdejší obyvatele.

Na konci ulice Svatoplukovy stávala jedna ze tří městských bran, neveliká brána Mlýnská, již mostem přes Ludyni vcházel se již na předměstí.

Ulice 28. října svažuje se do předměstí, zvaného Motošín. Hned na jejím kraji stávala Dolní brána, největší ze tří bran městských, rozbořena r. 1784 při stavbě císařské silnice městem do Polska. Na Motošíně za sochu sv. Jana budova německé školy obecné a měšťanské. Ulice 28. října pokračuje rovně dále přes Veličku ulicí Masarykovou k vojenské akademii.

Dejme se však z Motošínu silnicí k mostu přes Bečvu, s něhož je pěkný pohled po proudu ke splavu i proti

Přístav lodiček na Bečvě.

proudou k městským koupalištím a dále ke Švřovu. Silnice za mostem vede kol sokolovny do krásných městských sadů na Zbrašov—Teplice. V sokolovně je umístěna noclehárna KČT.

Odbočíme vilovou ulicí Kropáčovou kol přístavu pro loďky a přijdeme do ulice Teplické. Po nábřeží dále je procházková cesta do Teplic. Na konci ulice Teplické na straně k městu leží hotel Litovel, na druhou stranu pokračuje ulice vilovou čtvrtí kol nemocnice do Teplic. Dáme se však z ní hned první ulicí vlevo, Jurikovou, a přijdeme k nádraží Hranice-město a státní vyšší lesnické škole. Škola vychovává lesní úředníky pro lesní správu hospodářskou. Do Hranic byla přeložena ze Svincice jako německá r. 1896 za účelem posílení umělého němectví ve městě.

Podél parku a botanické zahrady lesnické školy sejdeme do ulice Hřbitovní. Vpravo městský hřbitov s hroby buditele a spisovatele J. H. A. Gallaše, rodáka hranického, zemř. 1840 (při pravé ohradní zdi u domu hrobníka), neohrozeného vůdce hranických Čechů dra Frant. Šromoty, zemského poslance a starosty města († 1912), a hrobem ruského spisovatele J. F. Kallinikova († 1934). Výše za hřbitovem městským je vojenské mauzoleum s ostatky více než tisíce vojínů ze světové války, nejrůznějších národností a věr.

Ulice Hřbitovní končí u pěkné barokní sochy mariánské z r. 1732. Proti ní leží zajímavý dům, zdobený částečně zachovalými sgrafity, malbou škrábanou v omítce. Nad okny možno čísti ještě části žalmů a zřetelný letopočet 1583, kdy sgrafita vznikla. Je to bývalý »dům

bratrský« hranických Bratří, bratrská škola. Bohužel tato cenná památka renesančního slohu velice trpí.

Pravá ulice, vybíhající ze Hřbitovní sluje Čaputova. Můstek přes Ludyni přišli bychom do hradební uličky Růžové a odtud na Žerotínovo náměstí. Na pravé straně ulice Čaputovy, poněkud výše leží starý Čaputův dvůr. Koncem XVI. stol. patřil bohatému, umění milovnému měšťanu hranickému Ondřejovi Čaputovi, jehož dům u radnice s renesančním portálem jsme si již prohlédli. Čaputa má zásluhu o přestavbu hranického kostelíčka r. 1595. Obětí pobělohorské persekuce však nikdy nebyl, tehdy byl již mrtev.

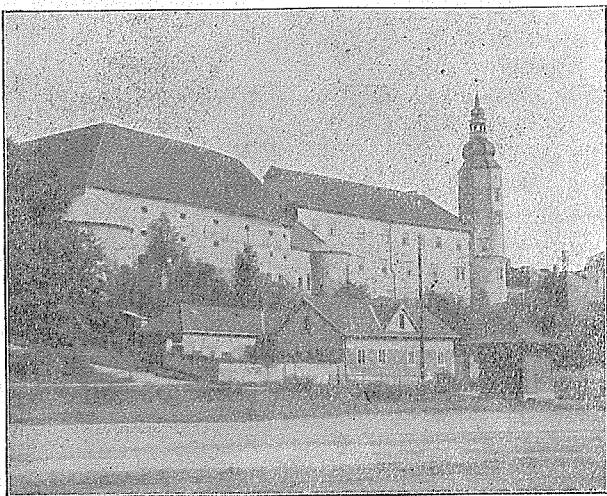
Proti dvoru budova Družstva knihtiskárny, výše místy zachovalé hradby s baštami a na nich přilepené domky.

Čaputovou ulicí přijdeme na náměstí Pražákovo. Od tut sejdeme silnicí pod hotelem Černý orel přes kamenný most do ulice Gallašovy, v níž na pravém břehu Veličky stojí rodný domek J. H. A. Gallaše s pamětní deskou.

Gallaš, autor známé »Muzy moravské« a několika jiných spisů, byl z prvních buditelů moravských. Narodil se tu 4. dubna 1756. Jsa povoláním vojenský lékař, žil na odpočinku v Hranicích až do své smrti 15. února 1840. Vedle své činnosti spisovatelské získal si velkých zásluh o chudé, i jako první historik místní a zakladatel jakési první veřejné knihovny zdejší.

Od kamenného mostu přes Veličku, přijdeme na náměstí Šromotovo, jehož západní stranu uzavírá budova okresního soudu. Uprostřed náměstí stojí starobylý zbor bratrský, který se tu připomíná už v druhé pol. XVI. stol. Byl zasvěcen sv. Marku Evangelistu. Za války dánské, když r. 1626 sbory gen. Mansfelda přitáhly k městu,

byla všechna stavení, ležící poblíž městských hradeb městskou posádkou spálena, aby nepřítel nemohl odtud městu škoditi. Tehdy střelbou z města spálen i zbor bratrský. Vedlejší bratrský špitál, z velké části dřevěný, byl zničen už počátkem r. 1624 Poláky. Po třicetileté

Zámek.

válce kníže Dietrichstejn bývalý zbor restauroval. Kostelík zasvěcen sv. Šebestiánovi a trval tu do konce stol. XVIII. Za Josefa II. byl zrušen a přeměněn v solnici. Zpustošený kostelík zakoupila a opravila církev česko-bratrská, která tu od r. 1924 má svůj zbor.

Silnicí kolem zboru a soudu přišli bychom Purgešovou ulicí k sirotčinci a odborné škole pro ženská povolání Ch. G. Masarykové v ulici Kramolišově.

Podél Veličky na levé straně je pěkný pohled na zámek, jeho starou část i novější, místy zachovalé bašty, a dále na židovský templ nad židovskými schody.

Ulice Čechova ústí kol Thonet Mundusovy továrny na kreslicí náčník do ulice 28. října, která vpravo za mostem pokračuje ulicí Masarykovou.

Hned na jejím počátku S. Hellerova továrna na sukna, zal. r. 1841. Hotovila původně bílé trvanlivé sukno pro vojsko a mnichy. Nyní vyrábí moderní látky anglické, flanely a j.

Na pravé straně dále leží kasárna p. pl. 34 Střelec Jana Čapka, jehož kamenný pomník střeží vchod do kasáren. Za nimi hlouběji v ulici novostavba velitelství 8. divize.

Na téže straně při silnici rozkládá se dále vojenská akademie. Tvoří ji tři budovy, postavené v druhé pol. minulého století, navzájem chodbou spojené, o délce 600 m.

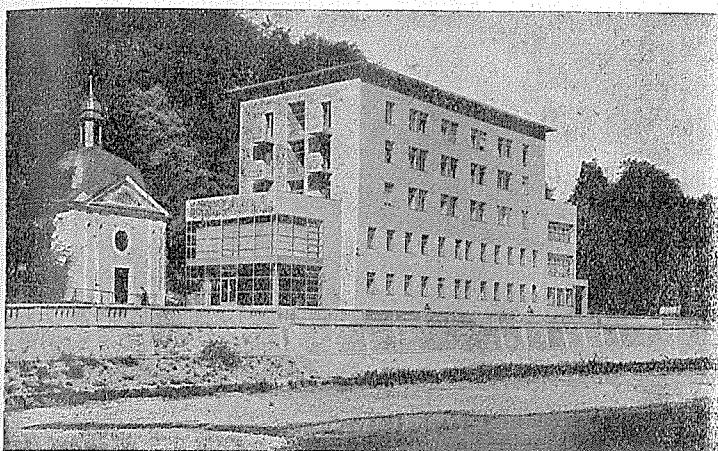
První budova od města, Jana Žižky z Trocnova, je nejstarší. Postavena byla v letech 1853—1856 jako vojenský vyšší ústav výchovný pro pěchotu. Téměř současně s ní postavena budova třetí (dnešní Jana Jiskry z Brandýsa) jako Jezdecká škola eskadronní. Obě trvaly tu však jen dvě léta, kdy mezi ně postavena budova nová (dnešní Masarykova), všechny spojeny a zřízena v nich čtyřletá Dělostřelecká akademie. Z vnitřních budov postaven zejména krásný kostel sv. Barbory, patronky kanonýrů, budova Severní a j., a vše obehnáno zdí. Akademie trvala

Vojenská akademie.

tu do r. 1869, pak byla zde voj. škola technická a od r. 1875 až do převratu vyšší vojenská reálka a kadetka jezdecká. V období popřevratovém sloužily budovy růzaym účelům, až r. 1921 zřízena v nich vojenská akademie pro výchovu čsl. důstojníků všech zbraní. Je dvouroční. Vybavena je po všech stránkách skvěle. Každoročně den 2. července (výroční den bitvy u Zborova) bývá slavnost vyřadění absolventů — poručíků velkým svátkem celého města.

Silnice vede Drahotušemi na Lipník.

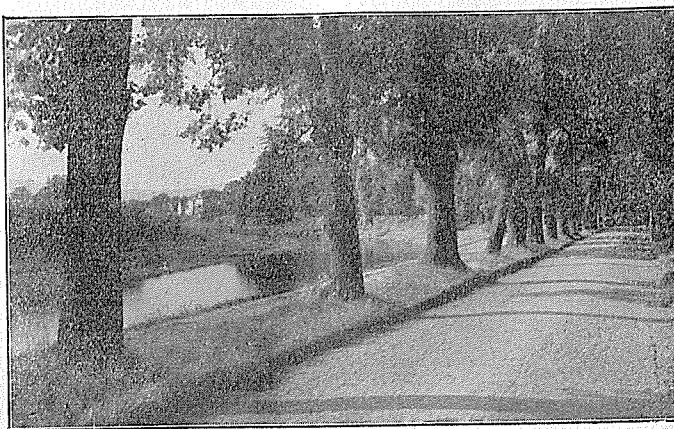
Lázně Teplice nad Bečvou.

Teplická zřízla jsou známa již od pradávna a jejich věhlas je jistě tak starý, jak město Hranice samo. Je nepochybně, že zřízla minerálních vod, která vyvěrají tak zjevně a bohatě v korytě řeky Bečvy, poblíže města Hranic, byla od nejstarších obyvatelů Hranic a blízkého okolí zpozorována a užívána proti všem nemocem. Vznik jejich sahá do XII. století, v kteréžto době založeny byly

Lázně Teplice n. Beč.

Hranice mnichem Juričkem Josef Heřman Agapit Gallaš, lékař a rodák hranický poznamenal, že léčivé sily pramenů užívali již staří obyvatelé Hranic a okolních osad proti dně a různým kožním vyrázkám.

První písemná zpráva o pramenech teplických pochází z r. 1580 od zemského lékaře Tomáše Jordána z Klášteru, jenž o nich pojednává ve svém díle: »Kniha o vodách hojitedlných neb Teplice moravských«. Tam mimo jiné uvádí, že Jan Kropáč z Nevědomí, pán na Hranicích, roku 1553 položil základ k těmto lázním tím, že svedl několik bohatých pramenů na nynější místo lázeňské budovy do zděné, mohutnou zdí obehnáne nádrže se střechou, která koupající chráníla před nepohodou.

Lipová alej v Teplicích.

Že lázně Teplice n. B. byly již v 16. století známy a hojně používány, dokazují dva zajímavé dopisy. — Do této lázní r. 1580 měli jít na léčení Zdeněk a jeho mladší bratr Václav z Lobkovic, synové nejvyššího hofmistra království Českého, Ladislava z Lobkovic, kteří studovali na jesuitických školách v Olomouci, kdež tenkrát onemocněli. Z dopisu Zdeňkova paní mateři se dovídáme, že on i jeho mladší bratr Václav po dva měsíce »hrubě prašiví byli«, takže pan ujec chtěl, aby do Teplic jeli.

Roku 1587 byl na léčení v Teplicích n. B. Tas Podštatský z Prusinovic. Od tut píše dopis olomouckému biskupu Stanislavu Pavlovskému a uvádí mezi jiným: »Pán Bůh na mě dopustiti rácil, račte odpustiti, že jest mi jedna noha otekla, takže s radou doktora svého v Teplici hranické, chtíc, aby se to do mne neschovalo, týden musím seděti.«

O věhlasu lázní počátkem 17. století, svědčí mapa Moravy od Jana Amose Komenského z r. 1627, kdež poznamenány jsou lázně Teplice a blízká Propast.

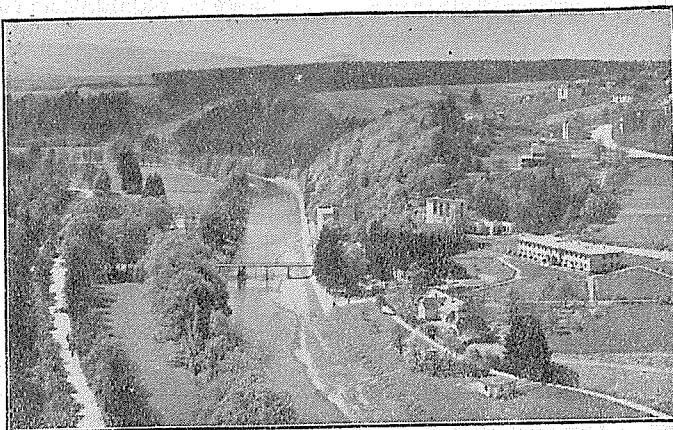
Po Janu Kropáčovi z Nevědomí majitel lázní rychle se střídal. V době třicetileté války, byl majitelem lázní Václav Mol z Modřelic, který byl v radě odbojných českých stavů proti císaři Ferdinandovi. Jeho statky i s lázněmi propadly konfiskaci. Mol pak zemřel v olomouckém žaláři.

Panství hranické i s lázněmi Teplicemi n. B. darovány 16. dubna 1622 kardinálu, knížeti Františku Dietrichsteinovi a zůstaly v majetku této rodiny až do roku 1923, tedy přes 300 let.

Bouřlivé doby a častá změna držitelů, nebyly ku prospěchu lázní, jelikož se o ně nikdo nestaral. Až teprve

r. 1711 z knížecího nařízení, postavena byla na místě dřevěné kůlny, zděná dvoupatrová lázeňská budova a hostinec. Lázně opět kvetly, takže přicházelo sem velmi mnoho hostí nejen z Moravy a Slezska, ale také z Uher, Polska a až z Ruska. Později lázně upadly.

Roku 1775 postavena vedle pravého křídla lázeňské budovy pěkná baroková kaple, dodnes stojící, zasvěcená sv. Peregrinovi.

Údolí lázní Teplic n. Beč.

Dobrá pověst a vyléčení těžkých chorob daly knížeti Františku Dietrichstejnovi v roce 1815 podnět ku znovuzřízení téhoto lázní. Později kněžna Gabriela Hatzfeld-

Wildenburgová, rozená Dietrichstejnová, když převzala hranické panství, rozhodla se veškeré staré budovy v lázních zbořiti a postavit nové, což dokončeno v r. 1865.

Lázně byly ještě několikrát restaurovány a staly se tak vyhledávanými, že daleko nestačily poptávkám po ubytování.

R. 1924 převzala lázně do svého majetku Okresní nemocenská pojišťovna v Moravské Ostravě, která velkým nákladem postavila sanatorium. Roku 1930 získala koupí lázně Teplice n. B. Ústřední sociální pojišťovna v Praze, která zdokonalila veškerá zařízení jak v rozsáhlém sanatoriu, tak i v lázeňských budovách. V roce 1931 přistoupila k rekonstrukci staré lázeňské budovy, kterou milionovým nákladem vybudovala na čtyřposchoďovou. Prchající kyselina uhličitá do řeky Bečvy zachycena a nový mocný pramen zajistěn.

V roce 1936 postavena nová restaurační budova. Nyjší majitelka postupuje podle skvělého projektu na vybudování lázní. Tak stanou se lázně Teplice n. B. perlou československých lázní, jak si toho plně zasluhují. —

Sanatorium je v provozu od 1. prosince do 30. září, lázně jsou otevřeny od 1. května do 30. září.

Informace ochotně podá Správa lázní Teplice nad Bečvou. Tamtéž možno obdržeti podrobný popis lázní a jejich historický vývoj, doplněný řadou ilustrací a mapkou okolí, který v publikaci »Uhličité lázně Teplice nad B.«, vydala správa lázní ku 400. výročí jich trvání.

Zbrašovské aragonitové jeskyně.

V bezprostřední blízkosti lázní Teplic n. B. je vchod do aragonitových jeskyní. Vněknouti do jeskyň podařilo se teprve roku 1913 Č. a J. Chromému.

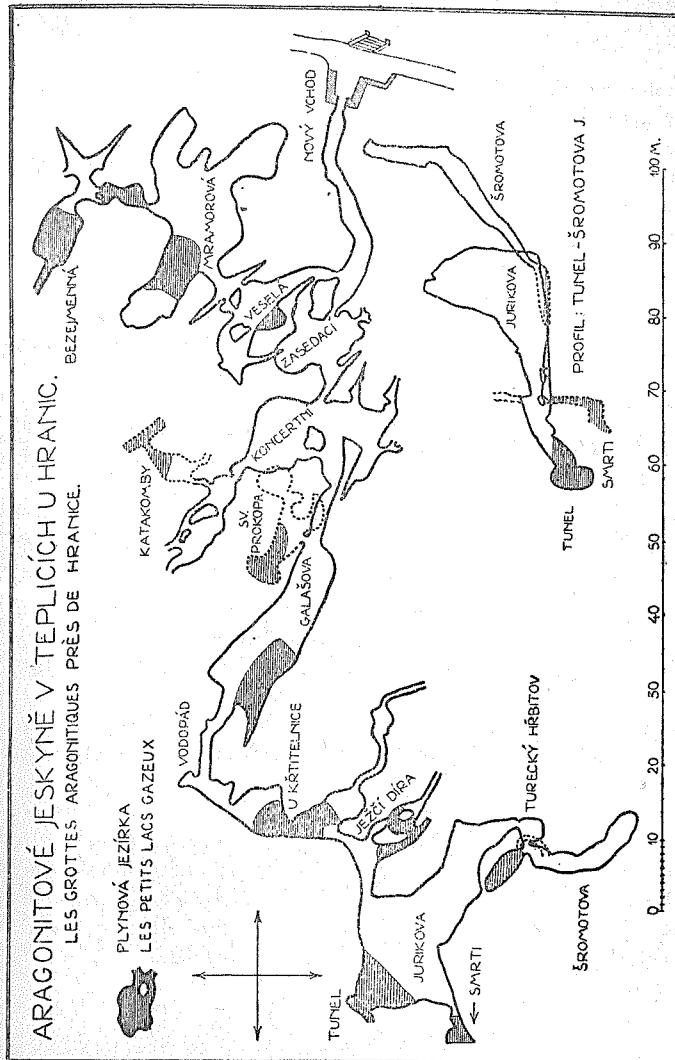
Vznikly působením spodní vody, t. j. četné minerální prameny, protékající pod teplickým krasem a vyvěrající ponejvíce pod řečíštěm, vyhlodaly ve vrstvách devonských vápenců rozlehlé prostory, jejichž stropy měly velké rozpjatí, nemohly snést svou tíži, zřítily se a až na malé výjimky zasypaly minerální vodou vymleté prostory.

Dodnes bylo objeveno 14 jeskyní a celá splet chodeb, kanálů a komínů. Jsou to: Zasedací síň, Koblihová, Veselá, Mramorová, Bezejmenná, Gallašův dóm, Jurikův dóm, Jeskyně smrti, U krokodila, Prokopova, Šromotova, Kaplička, Katakomby a Za vodopádem.

Vlivem kysličníku uhličitého udržuje se teplota v jeskyních 12 až 17½ st. C nad nulou, takže jeskyně jsou i v zimě přístupné. Zvláštností kysličníku uhličitého v těchto jeskyních je jeho radioaktivita, která znemožňuje tím fotografování na místech zaplavených kysličníkem uhličitým.

Kysličník uhličitý (CO_2), zaplavuje veškerá níže položená místa v jeskyních, tvoří celá plynová jezírka ve většině jeskyní. (Je to plyn těžší vzduchu a drží se proto při dně. Je bez zápachu a zředěný úplně neškodný.)

Jinou zvláštností a vzácností jeskyň je aragonit, který se zde tvoří v mechovitých a drátkovitých tvarech »že-

lezného květu«, v jehlicovitých krystalech, tvořících snopkovité shluky a druzy, které svým tvarem a skloviným vzhledem podobají se jinovatce. Neméně podivuhodnou zvláštností jsou tu krápníky stalagmity vytvořené na místech, která kdysi byla zaplavena uhličitými minerálními vodami. Zdejší stalagmity jsou bývalé geisíry, kterými tryskala minerální voda nad jeskynní dna.

Tyto zajímavé aragonitové jeskyně zasluhují vším právem, aby byly hojně navštěvovány, čímž další zpřístupnění jeskyní a nové objevy nejen usnadněny, ale i uspíšeny budou.

Jeskyně jsou elektricky osvětleny a mají pohodlné a bezpečné stezky, které vedou mimo místa zaplavená plymem. — Udržování a úprava je v rukou nevýdělečného spolku.

Vstupné do jeskyní činí Kč 4.— za osobu, při nejmenším počtu 4 osob. Pro turisty Kč 3.—, skauty, žactvo a „rosté vojíny po Kč 2.—, při nejmenším počtu 8 osob. Hromadné návštěvy, za které budiž vstupné předem hromadně odvedeno, obdrží následující slevu:

Osoby, platící po Kč 3.— až 4.—, při nejmenším počtu 15 osob 25 proc. Školní hromadné návštěvy, při nejmenším počtu 20 žáků také 25 proc. z Kč 2.—. Při větším počtu žáků povoluje se další sleva. Vůdci hromadných návštěv mají vstup do jeskyní bezplatný. Hromadné návštěvy buďtež pokud možno předem ohlášeny. Jeskyně jsou přístupnny i v zimě. Výklad v jeskyních podá průvodce.

Kancelář »Spolku pro udržování Zbrašovských jeskyní v Hranicích«, která jest v Hranicích, Sady čsl. Legii č. 4. (Stará střelnice), odpoví ochotně na veškeré dotazy, podá potřebné informace a poše zdarma prospekty.

Odbor Klubu čsl. turistů v Hranicích.

Byl založen v roce 1919, kdy měl 54 členy. Prvým předsedou až do r. 1924 byl JUDr. Alois Němec, vrch. rada zem. soudu, v roce 1924 Karel John, berní tajemník, rokem 1925 počínaje, až dosud je předsedou odboru František Matějka, ředitel vyšší lesnické školy. V roce 1935, v 17. r. svého trvání měl odbor 244 členy. Hlavní činností odboru bylo buzení zájmu pro turistiku na Hranicku, značkování cest a udržování turistické noclehárny pro letní období. Označkovány byly cesty: ku Propasti, na Helštýn, do Pekla a ku pramenům Odry v úhrnné délce asi 50 km. Klub pořídil orientační mapy a umístil je na nádraží a v městských sadech.

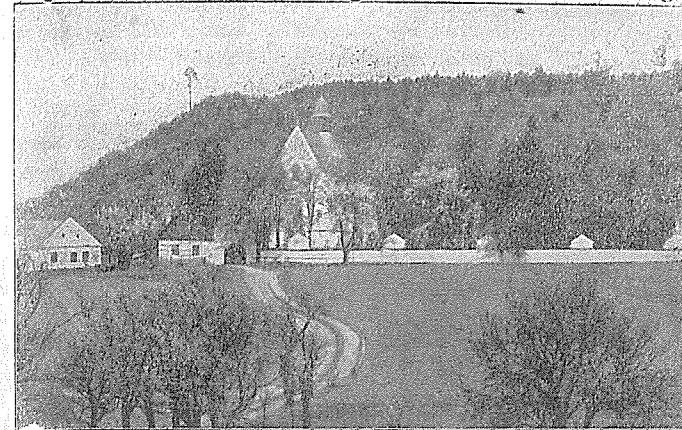
Odbor pořádá společné vycházky do blízkého okolí nebo i na místa vzdálenější. Odbor jako celek a řada jeho členů jednotlivě přispěli finančně na postavení chaty na Lysé hoře. Noclehárna klubu byla v poslední době vypravena, opatřena doplněným inventářem a trvale umístěna v sokolovně. Čítá 30 železných postelí, opatřených slamníky, prállem a pokrývkami. V roce 1935 bylo poskytnuto 369 noclehů, 153 jednotlivým turistům a 8 společným výpravám žákovským. Informace klubovní udílí pp. Oldřich Nop, účetní Mor. banky, Dominik Gabriel, knihkupec na Žerotínově nám.

Procházky a výlety do okolí.

Hranice s blízkými a vzdálenějšími krásnými partiemi přírodními skýtají mnoho příjemných procházk a výletů lázeňským hostům i turistům. Zvlášť poslední dobou stávají se vyhledávaným letoviskem pro blízkost vzrůstajících lázní Teplic.

Ke Kostelíčku.

Z Čaputovy ulice od bratrského domu dáme se Hřbitovní ulicí, podejdeme most železniční a kol hospodářské školy přijdeme ke Kostelíčku, minuvše dvoje stará boží muka. Kostelíček již z dálka každého zdraví svou bělostí, jež veselé svítí na zeleném pozadí lesnatého kopce. Jsou tu vlastně dva kostelíky: Panny Marie a sv. Antonína, obehnané dokola zdí s kapličkami křížové cesty. (Klíč od kostelíčka je ve všední dny u kostelníka, bydlícího vlevo za hřbitovní branou.) Větší z nich, kostelíček Narození Panny Marie, podle staré tradice hranické, byl postaven již Jurikem, zakladatelem města, který tu měl poustevnu. V listinných pramenech vzpomíná se tento »Bílý kostelík« již koncem XV. století, kdy byl kol něho bratrský hřbitov. Jeho vnější podoba je z konce

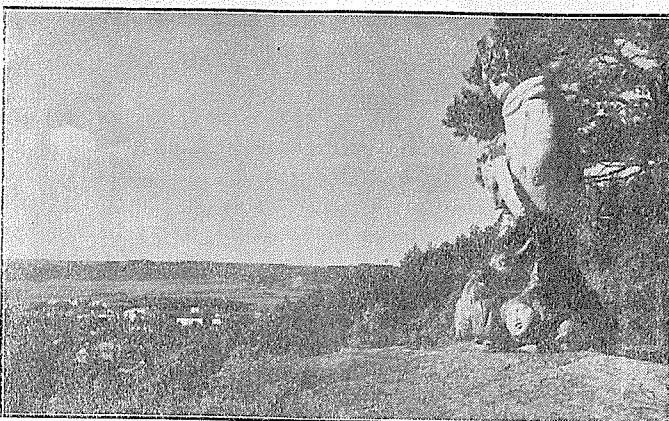
Kostelíček Nar. P. Marie.

XVI. století, jak svědčí letopočet 1595 za oltářem na vnější zdi, kdy ho purkmistr hranický Ondřej Čaputa dal přestavěti. Vnitřní výzdoba a barokní obrazy pocházejí většinou z XVIII. století. U bočních dveří stojí náhrobek Šebestiána Srzemského, který tu v XVIII. stol. poustevničil a založil křížovou cestu. Za hlavním vchodem, zdobeným kamenným portálem, visí na levé straně za lavicemi starobylý renesanční obraz neznámého mistra, Umučení sv. Šebestiána, bývalý oltářní obraz z kostelíka sv. Šebestiána na Šromotově nám. (dnešní zbor českobratrský). Kaple sv. Antonína se připomíná již počátkem XVII. stol. Má barokový vnitřek hodně modernizovaný. Za kaplí ve skále bývala poustevna.

Na hřbitově odpočívá spisovatel P. Libor Scholz, místní dějepisec Bartovský, továrník Kunz. Od hřbitovní brány je pěkný pohled na Hranice a širé okolí. Blízko je kamenný lom Skalka.

K Propasti, do Teplic, k Zbrašovským jeskyním.

Z Žerotínova náměstí ulicí Svatoplukovou, Teplickou tř. k nemocnici, kdež odbočíme vlevo přes železniční kolej, chodníkem vzhůru do lesa Hůrky. Vozovou lesní cestou dojdeme brzo k starobylé kamenné soše sv. Jana Nepomuckého, stojící na skalním výběžku upravo. Odtud je pěkný pohled do údolí Bečvy, která se tu jak lesklý

Pohled se skály od sv. Jana.

had vine z Valašska do kraje k Hranicím. Chodníkem přes hradní příkop, dostaneme se na Svrčov. Dnes již jen roztroušené kameny připomínají hrad, který tu kdysi stával k ochraně důležité obchodní cesty, vedoucí těsnou soutěskou údolím Bečvy. Odtud je malebná vyhlídka na teplické údolí s lázněmi a na sanatorium na protějším kopci. Dřevěná lávka přes Bečvu vyhliží odtud jak spojené ruce Oderských hor a Karpat.

Pěšinou po hřebenu výšiny, dojdeme k známé Propasti. Široký, strašlivý otvor se tu rozevírá. Rozervaná skaliska na straně severní a severozápadní tvoří příkré stěny, obydlené okřídlenou havětí. Jižní strana méně prudce se sklánějící, dovoluje sestup až k jezírku na dně propasti. Propast je hluboká 71 m, jezírko 36 m. Voda v něm je obyčejně čistá, zeleně zbarvená. Obsahuje velké množství kysličníku uhlíčitého. Propast vznikla působením vody. Základní horninou nejen Hůrky, ale i okolních kopců je vápenec devonský, ve kterém vody vyhlodaly dutiny, jež po tisíciletí nabyla ohromných rozměrů až po strop, který nemaje dostatečné podpory a nemohá snést tlaku povrchu se zřítil.

Původ a vznik Propasti opředl lid mnoha pověstmi.

Od Propasti sejdeme pohodlnými serpentinami k Bečvě, přejdeme lávku a jsme v Teplicích, které rok od roku jsou zvelebovány.

Vedle nově upravené lázeňské budovy skromně se krčí původní baroková kaple sv. Peregrina z XVIII. stol. s oltářním obrazem F. A. Sebastiniho. Na vkusně upraveném nábřeží je zachyceno bohaté zřídlo kyselky. Serpentinou od kaple přijdeme k vchodu do jeskyň a za malé vstupné můžeme shlédnout zajímavé »podsvětí«.

Silnice a chodníky po obou stranách Bečvy po jejím toku zavedou nás zpět do města.

Popeláč, Zbrašov, Mariánské údolí.

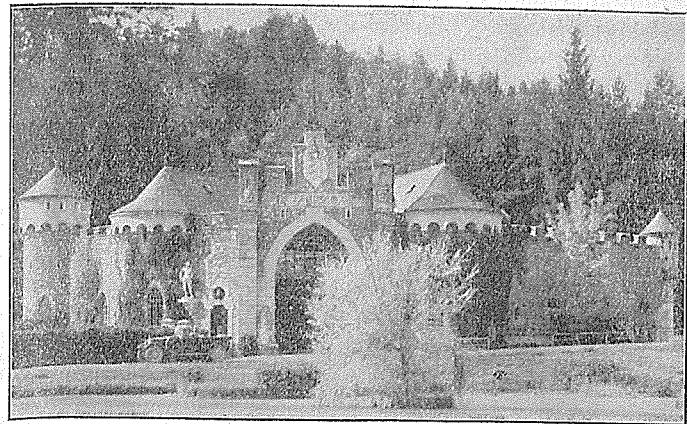
Od silnice, vedoucí kol městských sadů na Zbrašov, odbočíme za starou Střelnici napravo chodníkem k lesu na kopec Popeláč (Bílý kámen). Ještě počátkem minulého století se tu pálivalo dříví na popel a dělali z něho potaš, kterého se užívalo při prádle místo sody. Odtud název Popeláč. S kopce je nejpěknější celkový pohled na město a dál, až k posledním výběžkům Jeseníků.

Mírně stoupající silnice zbrašovská míjí po obou stranách rozsetá letoviska, hotely a pensionáty. Za grandhotelem Klíč odbočíme k sanatorium, a odtud lesním chodníkem proti toku Bečvy sejdeme do Mariánského údolí se slunnými stránemi a pěknými lesy. V blízkosti nalézá se mohutné hradisko u Ústí a na protějším břehu Bečvy jsou rozsáhlé lomy a vápenky Černotínské.

Vody Bečvy skýtají možnost příjemného projíždění na lodičkách a kanoích a její tůně a střídající se písčité mělčiny vábí k vykoupaní.

Na Kunzov.

Wilsonovou třídou, odbočíme vlevo pod železniční viadukt chodníkem až ke splavu potoka Veličky a přes lávku na silnici, vzhůru do kopce. Za hostincem Urbanovým se cesta opět svažuje a za půl hodiny jsme ve vesnici Hra-

Hrad Kunzov.

buvce s velkým kamenným lomem. Za vesnicí v tichém údolí u cesty na Radíkov překvapí nás gotický hrádek Kunzov, postavený na počátku tohoto století továrníkem Kunzem. Je vlastně jen dokonalou napodobeninou, ale krásou a ušlechtilostí forem mile překvapí.

Výlety celodenní.

Zříceniny hradu Puchartu. Na Potštát.

Silnicí Wilsonovy třídy pod železniční viadukt přijde me za hodinu do Olšovce; za ním cesta na Potštát vine

svěžími tichými lesy pod příkrými stráněmi, dotkne se opuštěných břidlicových lomů a míjí strmé skalní stěny, se kterých podle pověsti skočil na koni poslední držitel hradu Puchartu, loupeživý rytíř, když nemohl uniknouti pronásledovatelům. Jsou zde dvě výletní restaurace: U Jeleního skoku a výše Tlustý Jan. Za ním pěšinkou vzhůru do kopce přijdeme ke zříceninám hradu Puchartu, rozbořeného markrabím Karlem, počátkem XIV. stol. Tlustý Jan je též stanicí autobusové linky Hranice—Potštát a zpět. Potštát je staré, rázovité horské město německé, které mělo ve středověku značný význam jako středisko německé kolonisace. Je tam i česká menšína s jednotřídní českou školou. —

Náměstí zdobí 3 kamenné sochy, z nichž socha Matky Boží je dílem uměleckým, pořízeným hranickými a olomouckými občany z vděčnosti za záchraru před morem, který v letech 1713 a 1714 v okolí zle rádil. — Za shlédnutí stojí sbírky v zámku majitele panství, Defours-Walderode.

Zříceniny hradu Drahotuše, Peklo.

Od vojenské akademie silnicí do Drahotuš. Na náměstí za kostelem odbočíme vpravo cestou na Milenov a odtud do Podhoří. Lesnatý, homolovitý kopec nad vesnicí ukryvá zříceniny starého hradu Drahotušského, jež péčí držitel lipenského velkostatku jsou odkrývány a restaurovány. Vede sem stezka vedle podhorského kostela. Trosky by mohly vyprávět o svém původu za Přemysla O. II., o loupeživém rytíři Bedřichu z Linavy, i o mocném rodu

Pernštejnů. Hrad zpustl po válkách husitských koncem XV. stol.

Serpentinou od hradu sejdeme do krásného údolí Peklo, které pro svůj romantický ráz bývá hojně navštěvováno. Osvěžení možno dostati v hájovně.

Hrad Helštýn — Týn — Lipník n. B.

Pěknou a nejčastěji podnikanou delší partií do okolí Hranic je výlet na Helštýn. S kamenného mostu přes Bečvu dáme se kolem sokolovny ulicí Havlíčkovou a kolem vily Anna vejdeme do lesa Křivé.

Pohodlnou značkovanou cestou, vedoucí stále tichým lesem, dojdeme za dvě a půl hodiny na hrad, jehož modutná zřícenina ovládá dosud pýšně šírý kraj. Patří svou rozsáhlostí mezi největší hrady moravské. Vchází se přes široký příkop vylámaný ve skále. Kdysi tu byl zdvihací most, jak dosvědčují ještě kladky v bráně. Zed' za příkopem je neobyčejně široká, až 9 m. Ze Široké je nádherný pohled do údolí Bečvy a na okolní vrchy. Na hradě je hostinec. Rozsáhlými zříceninami provádí průvodce.

Druhá cesta na Helštýn vede po lesnatých svazích Karpatských. Je zajímavější prvé, poněvadž otvírá překrásný pohled do údolí.

S Helštýna sejdeme do vesničky pod hradem, Týna, vyhledáme domek, ve kterém r. 1854 bydlel Bedřich Smetana a na hřbitově navštívíme hrob Smetanovy dcerušky Gabriellky. Z Týna za hodinu jsme v Lipníku. Lipník, průmyslové město, s pěkným bývalým klášterem piaristů, (zachovalý barokový chrám sv. Františka) rene-

sanční zvonicí a místy zachovalými hradbami. Vlakem za 20 minut jsme v Hranicích.

K pramenům Odry.

Krásný výlet přes Drahotuše, Milenov, Podhoří, Peklo až k myslivně; odtud lesní cestou na Slavkov, Ranošov a Kozlov a odtud asi za 20 minut v lese objevíme kapličku se studánkou, pramen Odry. Zpět můžeme z Kozlova do Vel. Újezda, odtud autobusem do Lipníka a vlakem do Hranic. Nebo od pramenů kolem ranošovské myslivny červeně značkovanou lesní cestou k staměřické škole a odtud autobusem do Lipníka na nádraží.

Na Veselíčko.

Lesní partie nad Veselíčkem lákají též k hojně návštěvě. Na Veselíčku je zámek s pěkným parkem. Ze stanice Prosenice—Radvanice je na Veselíčko ¾ hodiny. Neopomeňme si v lese na Zámeckém kopci vyhledat pomník — památník napoleonských válek. Pěkné partie jsou u Švýcarského domku a na Lukavci. Nazpět můžeme lesem do Staměřic, přes státní silnici do lesa ke studánce u sv. Antoníčka s železitou vodou a pak ze Staměřic autobusem do Lipníka a vlakem do Hranic.

Další větší výlety jsou na Starý Jičín, Radhošť a Hostýn.

Seznam hotelů a pensionátů

na katastru Hranice - Zbrašov včetně lázní

Teplice nad Bečvou.

Název hotelu neb pensionátu	Jméno a příjmení majitele neb nájemce	Bydliště	Celkový počet pokojů (počet posteli)	Otevřeno
Hotel Brno	Čermák Jan	Hranice Žerotínovo 27	17(24)	celoročně
Restaurace u Skřidlů	Skřidlo Jos., nájemce:	Motošín 2	5(7)	celoročně
Hotel Kino	Zaoral Flor.	Radnická ul.	4(6)	celoročně
Hotel Spolkový	nájemce: Tvarzik K.	Jiráskova ul. 7	4(6)	celoročně
Hotel Černý orel	nájemce: Hauke Oskar	Pražákovo n. 3	4(6)	celoročně
Hotel Moravia	nájemce: Klier Hugo	Pražákovo n. 4	12(15)	celoročně
Hotel Koruna	nájemce: Vadura Al.	Teplická 7	5(8)	celoročně
Hotel Litovel	nájemce: Kučík Gust.	Teplická 1	8(12)	celoročně

Restaurace u Halenčáků	Halenčák Jan	Wilsonova 40	6(11)	celoročně
Vila „Milča“	Večeřa Rich.	„U Teplice“ 1020	13(23)	celoročně
Vila „Hanačka“	Jiráčková P.	Teplická 990	13(18)	v sezónu květen až září
Léčebný dům „Praha“	Pensijní ústav zaměst. nemocenských pojíšov. v Praze	U Teplice	39(49)	v sezónu květen až září
U Pušnerů	Pušnerová L.	U Teplice 1100	26(39)	celoročně
Vila „Milena“	Holubářova M.	„ „ 988	18(28)	květen - září
Vila „Rezi“	Štefanová T.	Fuskova promenáda	5(9)	celoročně
Pensionát „Zátiší“	Kožušníček Al.	U Teplice	13(24)	květen září
Vila „Rozalie“	Vodák Hugo	Teplická 897	10(20)	v sezónu
Pensionát „Vlasta“	Kněžská nemo- cen pojíšov. v Přerově Řádové sestry Dominikánky se sídlem v Řepčí- ně u Olomouce	U Teplice	19(28)	v sezónu
Vila „Květa“		Teplická	14(23)	pro vlastní potřebu v sezónu
Dětská Ozdravovna Vila „Lína“	MUDr. Lína Poláčková	Pod Hůrkou	4 ložnice	

Lázně Teplice n. Beč. Maj. Ústřed. soc. pojišťovna v Praze.				
Láz. budova	nájemce:	Zbrašov	36(46)	v sezónu od 1. květ. do 30. září
Lázeňská restaurace	L. Ríhovský	„	15(15)	v sezónu
Budova Kamenka	„	„	10(16)	v sezónu
Lazeňský pavilon	„	„	56(75)	v sezónu
Sanatorium	„	„	70(185)	od 1. pros. do 30. září příšt. roku.
Další pensiony v kat. Zbrašov.				
„Na výsluní“	Smetanová A.	Zbrašov 54	3(6)	
Vila „Slovanka“	prof. F. Pitner	„ 43	12(22)	
Hotel Rýpar	An. Rýparová	„ 51	10(18)	
Pensionát Ostravanka	J. Hlaváčkova	„ 56	17(25)	
Hotel „Bláha“	Jos. Bláhová	„ 42	17(22)	
Vila „Rozmarin“	Jos. Růžička	„ 56	7(12)	
Vila „Lesana“	J. Tebichová	„ 50	8(14)	

Hlavní výsledky sčítání lidu ze dne 1. XII. 1930
pro obec Hranice.

1.	Obydlených domů	1.004
2.	Bytových stran	2.417
3.	Přítomných obyvatelů úhrnem	10.826
	v tom: mužů	6.185
	žen	4.641
4.	Z nich bylo náboženského vyznání:	
	římsko-katolického	8.694
	českokatolického evang.	453
	německého evang.	60
	evang. reformovaného	5
	pravoslavného	46
	československého	577
	starokatolického	3
	israelského	192
	aug.-evang. ve Slezsku	32
	řecko-katolického	195
	jiného a neudaného	59
	bez vyznání	510
5.	Československých stát. příslušníků	10.601
Z nich bylo národnosti:		
	československé	9.007
	německé	1.127
	ruské	203
	polské	108
	maďarské	11
	židovské	141
	jiné a neudané	4
6.	Cizích státních příslušníků	225

7. Přít. obyvatelů povoláním příslušných

a) k zemědělství, lesnictví, rybářství	637
průmyslu a živnosti	3,208
obchodu a peněžnictví	983
dopravě	891
veř. službě a svob. povoláním	784
vojsku	2.493
dom. a osob. službám a j. povoláním	
b) Osoby bez údaje povolání	1.830

Literatura a pomücky:

V. V. Bartovský: Hranice—lázně Teplice 1924. — Č. Kramoliš: Almanach a katalog krajinské výstavy Pohečví v Hranicích 1927. — B. Indra: Hranice a okolí. Brno 1934. — Florián Zapletal: Hranice a jejich zámek. Záhorská kronika roč. XVI. a XVII. — Zprávy jednotlivých úřadů, škol i spolků.

OBSAH:

Město Hranice	3
Stručné dějiny města	8
Procházka městem	19
Lázně Teplice nad Bečvou	37
Zbrašovské aragonitové jeskyně	42
Odbor Klubu čsl. turistů v Hranicích	45
Procházky a výlety do okolí	46
Výlety celodenní	51
Seznam hotelů a pensionátů	55

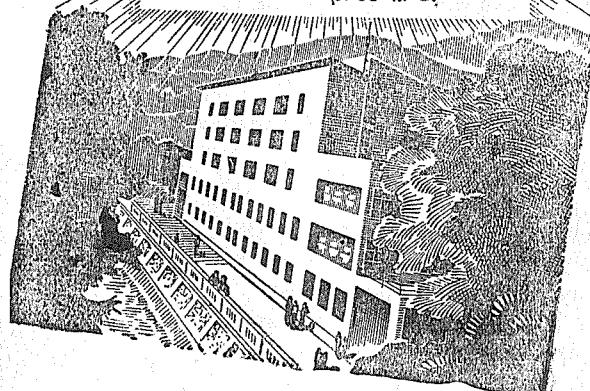
Pláž

TEPLICE nad Bečvou
a s a n a t o r i u m

éčí: SRDCE, nervy, ledviny,
ústroje zažívací, Basedow
a onemocnění ženská.

Přírodní uhlíčité lázně. — Vodolázebný
ústav. — Elektroterapie. — Výhodná
léčení. — Řízené ceny.

V květnu mírný denní pauzá.
Informace: Správa uhlíčitých lázní
Teplice n. d.

MORAVSKÁ BANKA

odbočka v HRANICÍCH
(Žerotínskovo nám. - roh Svatopluk. ul.)

vyřizuje kulantně veškeré bankovní
obchody.

Vklady - Úvěry.

Koupě a prodej cenných papírů —
Pověřenky — Vadia a kauce — Výměna
cizích peněz.

Akc. kap. a res. fondy přes Kč 80,000,000 -
Vklady přes Kč 1,500,000,000 -
Telefon: 16.

EDUARD NELHIEBEL,

stavitel

H R A N I C E

Projektuje a provádí veškeré práce

stavitecké.

V. Kopecký,

stavitel

v Hranicích.

Telefon 83.

Většinu šločků Hranic zapůjčila

knihtiskárna

„SNAHA“

v Hranicích.

Doporučujeme tento závod ku zhotovení
veškerých tiskopisů.

Pracuje rychle — vkusně — levně.

Ukládejte své úspory do **Městské spořitelny v Hranicích,**

která vám je bezpečně spravuje.

Pošt. spoř. Praha 69.989, Brno 113.793.

Telefon č. 29.

Vklady Výpůjčky nejvýhodněji u Kontribučenské záložny

nejstarším peněžním podniku na okresu.

Čís. pošt. spoř. 106.262.
Čís. telefonu 50b.

Stavitel

VLADIMÍR HUDEC

projektuje a provádí levně
a výhodně veškeré
stavby.

HRANICE, Jurikova ul.

Telefon 96.

Karel Zaoral,

umělecký foto - atelier

Hranice.

Snímky v této brožuře jsou z našeho
ateliérku.

Poznejte náš pensionát

„Ostravanka“

Lázně Teplice nad Beč.

Denní penze od Kč 22,-

Vyžádejte si prospekt!

Dámskou a pánskou
konfekci ve velkém
výběru má jen

DŮM MÓDY

Lud. Čížek, Hranice,
Wilsonova 10.

Zhotovování veškerých oděvů na míru dle nejnovějších vzorů v prvořídném provedení z látek vlastních i přinesených.

Uhličité lázně Teplice n. Beč.

Pension a ozdravovna

„Zátiší“

Vedoucí lékař Dr. Fr. Pavlas.

Nejkrásnější poloha uprostřed lesů
v bezprostřední blízkosti lázni. —
30 ideálních pokojů. — Garáže. —
Telefon 81. — Známá domáci a
a dietní kuchyně.

Saisona od 1. května do 30. září.

V květnu a září zvláštní výhody.

PLÁN HRANIC

1. NADRAZÍ HL.
 2. POST. ÚŘ. 2
 3. DEL. KASAR.
 4. KUNZ. TOV.
 5. MÍST. ŠKOLA
 6. ODBR. ŠKOLA
 7. POST. ÚŘ. 3
 - .. CESTRICOV
 9. KINO UNIV.
 9. REÁL. SYN.
 10. XA'HEK
 10. OKR. ÚŘAD
 11. ZD. HEBDÍTOV
 12. ČEDROVSKATE
 13. CHRÁM
 14. ŠPORKOVNA
 15. RADNIČE
 16. SOKOL. KINO
 17. ODBR. ŠKOLA
 18. NEM
 19. ŠEROMOVÝ
 20. OHR. SOUD
 - .. BURNI ÚŘ.
 - .. " SPRÁVA
 21. RODIČINA SV.
 22. TRÁSTE
 23. VEL. DÍVICE

